

K E L T A I N E N   K I R J A S T O

ALICE MUNRO

Jupiterin
kuut

NOBEL

K E L T A I N E N   K I R J A S T O

ALICE MUNRO

Jupiterin kuut

Suomentanut

KRISTIINA RIKMAN

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI
HELSINKI

Canada Council   Conseil des arts
for the Arts   du Canada

We acknowledge the support of the Canada Council for the Arts for this translation.
Suomentaja kiittää WSOY:n kirjallisuussäätiötä saamastaan tuesta.

Englanninkielinen alkuteos *The Moons of Jupiter* ilmestyi 1982.

Copyright © 1982 by Alice Munro

All rights reserved.

Published by arrangement with Lennart Sane Agency AB.

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Tammi 2017

Painettu EU:ssa

ISBN 978-951-31-8279-3

Bob Weaverille

Sisällys

Chaddeleyt ja Flemingit

I Suku 9

II Kivi pellolla 32

Levää 54

Kalkkunasesonki 85

Onnettomuus 107

Bardon bussi 151

Prue 178

Kesän loppu 185

Rouva Cross ja rouva Kidd 219

Kovan onnen tarinoita 247

Vierailijat 271

Jupiterin kuut 295

Chaddeleyt ja Flemingit

I Suku

Iris-serkku Philadelphiasta. Hän oli sairaanhoitaja. Isabel-serkku oli Des Moinesista. Hän omisti kukkakaupan. Winnipegiläinen Flora-serkku oli opettaja; Winifred-serkku asui Edmontonissa, hän oli tilintarkastaja. Heitä kutsuttiin ikäneidoiksi. Vanhapiika olisi ollut liian heive-röinen luonnehdinta, se ei sopinut heihin. Heillä oli isot ja pelottavat ryntäät – tiukasti haarniskoitu povi – ja heidän mahansa ja ahterinsa olivat yhtä muodokkaat ja korsetilla kuriin pannut kuin kenellä hyvänsä naimisissa olevalla naisella. Naisten vartalot näyttivät tuohon aikaan paisuvan ja kypsyvän muhkeiksi, jos he yhtään pääsivät nauttimaan elämästä. Ja sitten, yhteiskuntaluokasta ja pyrkimyksistä riippuen, he joko repsahtivat ja veltostuivat, muuttuivat tutisevaksi kuin vaniljavanukas vaaleiden kukkamekkojen ja hiestyneiden esiliinojen alla, tai sitten heidät kuristettiin tiukasti ylväisiin muotoihin, joilla ei ollut mitään tekemistä seksin, vaan naisten oikeuksien ja vallan kanssa.

Äiti ja hänen serkkunsa olivat jälkimmäistä sorttia. He käyttivät korsettia, joka kiinnitettiin sivusta tusinoilla hahasilla, sukkia jotka sihahtivat ja rahisivat, kun he nostivat polven toisen päälle, silkkitrikooleninkejä iltapäivisin (minun äitini käytti serkkunsa vanhaa), puuteria (tumminta sävyä), poskipunaa, kölninvettä ja kilpikonnanluisia tai sitä jäljitteleviä hiuskampoja. Ilman niitä heitä ei voinut kuvitellakaan, paitsi vanuvuorisessa tikatussa satiiniaamutakissa. Äidin oli vaikea ylläpitää tuota tyyliä: se vaati kekseliäisyyttä, päättäväisyyttä, kovaa ponnistusta. Ja kuka sitä arvosti? Hän itse.

He kaikki tulivat meille kylään eräänä kesänä. Tulivat meille, koska äiti oli serkuksista ainoa naimisissa oleva, jonka talossa oli tilaa kaikille, ja koska hänellä ei ollut varaa käydä vieraisilla heidän luonaan. Me asuimme Dalgleshissa Länsi-Ontarion Huronin piirikunnassa. Väkiluku 2000 ilmoitettiin kyltissä kaupungin rajalla. ”Ja nyt 2004”, huudahti Iris-serkku noustessaan kuskin paikalta. Hän ajoi vuoden 1939 Oldsmobilea. Hän oli käynyt hakemassa Winnipegistä Floran, joka oli tullut sinne junalla Edmontonista. Sitten he ajoivat yhdessä Torontoon hakemaan Isabelin.

”Ja meistä neljästä koituu enemmän haittaa kuin noista kahdestatuhannesta”, sanoi Isabel. ”Missä se olikaan – Orangevillessä – kun me naurettiin niin kovasti että Iriksen oli pysäytettävä auto? Hän pelkäsi ajavansa ojaan!”

Rappuset narisivat heidän painonsa alla.

”Hengittäkää syvään tätä ilmaa! Maalaisilmaa ei voita mikään. Pumpustako täällä saadaan juomavesi? Olisipa ihanaa saada sitä nyt! Kaivovettä!”

Äiti käski minun hakea juomalasin, mutta he halusivat juoda peltimukista.

He kertoivat miten Iris oli mennyt pellolle pissimään ja nostessaan katseensa oli huomannut ympärillään uteliaita lehmiä.

”Miten niin lehmiä!” Iris sanoi. ”Nuoria härkiä ne olivat.”

”Sinut tuntien sonneja”, sanoi Winifred ja heittäytyi rot-tinkituoliin. Hän oli heistä lihavin.

”Sonneja muka! Kai minä olisin huomannut!” Iris sanoi. ”Toivottavasti nämä huonekalut kestävät rasitusta, Wini-fred. Autoparan takapää alkoi laahata. Sonneja! Kyllä minä säikähdin! Ihme että sain housut ylös!”

He kertoivat hurjalta näyttävästä pohjoisen Ontarion kaupungista, jossa Iris ei suostunut pysäyttämään autoa edes siksi aikaa että he olisivat käyneet ostamassa kokista. Hän vilkaisi paikallisia metsureita ja parkaisi: ”Meidät rais-kataan kaikki!”

”Mitä tarkoittaa raiskaaminen?” pikkusiskoni kysyi.

”Aijai”, sanoi Iris. ”Se tarkoittaa sitä että lompsasi varas-tetaan.”

Lompsa: amerikkalainen sana. Sisko ja minä emme tien-neet mitä se tarkoitti, mutta ei meistä ollut kysymään kahta asiaa perätysten. Ja kyllä minä tiesin, ettei raiskaus ainakaan sitä tarkoittanut, se tarkoitti jotain tuhmaa.

”Kukkaro. Kukkarovarkautta se tarkoittaa”, äiti sanoi juhlallisesti mutta varoittavasti. Meillä käytettiin kaunista kieltä.

Sitten purettiin tuliaiset. Kahvipurkkeja, pähkinöitä ja taateleita, ostereita, oliiveja ja savukkeita isälle. Kaikki tupa-koivat, kaikki paitsi Flora, winnipegiläinen opettaja. Se oli siihen aikaan maailmannaisen merkki; Dalgleishissa sitä pi-dettiin merkkinä siveettömyydestä. Serkut saivat sen näyt-tämään kunnialliselta ylellisyydeltä.

Tuliaisista löytyi myös silkkisukkia ja huiveja ja voilekankainen pusero äidille, valkoiset tärkätyt organdiessut siskolle ja minulle (viimeistä huutoa varmaan Des Moinesissa ja Philadelphiassa, mutta virhe Dalgleshissa, missä meiltä kysyttiin miksi emme olleet riisuneet essujamme). Ja mikä parasta, kahden kilon suklaakonvehtirasia. Pitkään sen jälkeen kun kaikki suklaat oli syöty ja serkut olivat lähteneet, me säilytimme rasiaa olohuoneen senkin liinavaatelaatikossa odottamassa jotakin juhlamenoa, jota ei koskaan tullut. Rasia oli täynnä tyhjiä tummanruskeita, rypytettyjä paperikuppeja. Joskus talvisin menin kylmään ruokasaliin haistelemaan niitä, hengitin sisääni niiden viekoittelevaa ja yllällistä tuoksua ja luin laatikon kannen sisäpuolella olevan kuvauksen niiden mauista: hasselpähkinää, kermanugaata, lokumia, vaaleaa toffeeta, piparminttukreemiä.

Serkukset nukkuivat alakerran makuuhuoneessa ja olohuoneen levitettävässä vuodesohvassa. Jos yö oli kuuma, he raahasivat muina miehinä patjan verannalle tai jopa pihalle. He arpoivat kuka sai riippukeininun. Winifred ei saanut osallistua. He kikattivat ja hyssyttivät toisiaan ja kiljahtelivat: ”Mikä se oli?” Dalgleshin katuvalot eivät ulottuneet meille saakka ja he ihmettelivät pimeyttä ja tähtien suurta määrää.

Kerran he päättivät laulaa.

*Sou-sou-soudellaan
suvannosta valkamaan.
Pitkä matka eessä on
se on kuin unta vaan.*

Dalgleish ei ollut heistä todellinen. He ajoivat kaupungille ja kertoivat kauppiaiden omituisuuksista, he matkivat kaduilla kuulemaansa. Aamuisin heidän tuomansa kahvi täytti talon oudolla amerikkalaisella aromillaan ja he kyselivät toisiltaan mitä tänään tehtäisiin. Kerran he päättivät ajaa maantien varteen poimimaan marjoja. Karhunvatukat raapivat ja heille tuli hiki ja sitten Winifred jäi jumiin piikkikääseen pensaaseen ja joutui huutamaan muita apuun, mutta silti he sanoivat nauttineensa valtavasti. Toisena päivänä he ottivat isäni onkivavat ja lähtivät joelle. He saivat saaliiksi aurinkoahvenia, jotka me tavallisesti heitimme takaisin veteen. He järjestivät eväsretkiä, pukeutuivat vanhoihin vaatteisiin ja olkihattuihin ja isän haalareihin ja ottivat valokuvia toisistaan. He leipoivat täytekakkuja ja loihtivat upeita hyytelötemppeleitä, jotka säihkyivät kuin smaragdit ja rubiinit.

Eräänä päivänä he järjestivät konsertin. Iris oli oopperalaulaja. Hän otti ruokasalin pöydältä pöytäliinan ja kietoi sen ympärilleen ja lähetti minut keräämään kanan höyheniä hiuksiinsa. Hän lauloi Intiaanin lemменkutsun ja *La donna è mobilen*. Winifred esitti pankkirosvoa halpakau-pasta ostamansa vesipistoolin kanssa. Jokaisen piti esittää jotain. Minä ja siskoni lauloimme kaksi laulua, Texasin keltaruusun ja kiitosvirren. Ja äiti yllätti meidät kaikki: hän pukeutui isän housuihin ja seisoi päällään.

Serkukset esiintyivät toisilleen aina hereillä ollessaan. Ja toisinaan unissaankin. Flora puhui unissaan. Ja koska hän oli myös heistä hienostunein ja varovaisin, toiset valvoivat esittääkseen hänelle kysymyksiä, koettivat saada hänet sanomaan jotakin noloa. He kertoivat hänelle että hän kiroili. He sanoivat, että hän istui selkä suorana sängyssä ja tiuk-kasi: ”Missä se hiton liitu on?”

Hänestä minä pidin vähiten, koska hän yritti sivistää meitä – siskoa ja minua – tekemällä meille kiperiä laskutehtäviä. ”Jos seitsemän korttelin matkaan meni seitsemän minuuttia ja viisi niistä oli yhtä pitkiä mutta loput kaksi kertaa pitempiä niin –”

”Ja höpö höpö, Flora!” sanoi Iris joka oli heistä suorasukaisin.

Jos kukaan ei keksinyt mitään tai oli liian kuuma tehdä mitään, he istuivat verannalla juomassa limonadia, hedelmäboolia, inkiväärijuomaa, jääteetä maraschinokirsikoiden ja jääkaapin isosta jääkimpaleesta lohkaistujen jääsirujen kanssa. Toisinaan äiti koristeli lasien reunat kastamalla ne ensin vatkattuun munanvalkuaiseen ja sitten sokeriin. Serkut sanoivat olevansa aivan voipuneita, heistä ei ollut miinkään, mutta heidän valituksensa kuulostivat tyytyväisiltä, aivan kuin kesähelle olisi luotu tuomaan lisädraamaa heidän elämäänsä.

Draamaa riitti.

Heille oli tapahtunut kaikenlaista suuressa maailmassa. Onnettomuuksia, kosintoja, kohtaamisia hullujen ja vihamiesten kanssa. Iris oli ollut vähällä rikastua. Päivänä muutamana sairaalaan oli kärrätty muuan miljonäärin leski, sekopää vanha nainen jonka peruukki oli kuin heinätukko ja joka puristi sylissään gobeliinilaukkua. Ja mitäpä tuossa laukussa olikaan, jollei aitoja jalokiviä, smaragdeja ja timantteja ja pikkulinnun munan kokoisia helmiä. Kukaan muu kuin Iris ei pärjännyt hänen kanssaan. Iris se suostutteli hänet heittämään peruukin roskiin (se kuhisi täitä) ja siirtämään jalokivet pankkiholviin. Vanha rouva kiintyi niin kovasti Irikseen, että halusi tehdä uuden tes-

tamentin, hän halusi jättää Irikselle jalokivet ja arvopaperit, rahat ja vuokratalot. Iris ei suostunut siihen. Ammatti-etiikka esti.

”Potilassuhde on luottamuksellinen. Sairaanhoidajaan pitää voida luottaa.”

Sitten hän kertoi, miten muuan näyttelijä, joka oli kuolemalsillaan irstailevan elämäntyylinsä seurauksena, oli kosinut häntä. Hän oli tarjonnut miehelle huikat Listerine-pullosta, ei kai siitä haittaakaan ollut. Mies oli teatterinäyttelijä, joten emme me olisi tunnistaneeet nimeä vaikka hän olisi kertonut sen, mitä hän ei tehnyt.

Hän oli tavannut muitakin suuria nimiä, kuuluisuuksia, Philadelphian kermaa, tosin ei parhaassa vedossa.

Winifred sanoi nähneensä kaikenlaista hänkin. Totuus, kammottava ruma totuus kävi ilmi noiden isojen kihojen ja seurapiiri-ihmistien raha-asioista.

Me asuimme Dagleishista länteen vievän tien päässä. Tien varressa oli kitukasvuista pensaikkaa, pieniä puutaloja ja laumoittain kanoja ja kakaroita. Meidän kohdalla maasto oli siedettävän ylävää ja laskeutui sitten laajoiksi pelloiksi ja laidunmaiksi; alhaalla puron varressa kasvoi jalavia. Meidän talomme oli mukava, tilava vanha tiilitalo, mutta siellä veti ja huonejärjestys oli outo ja seinät kaipasivat maalia. Äidin oli tarkoitus korjata ja kunnostaa kaikki heti kun saataisiin vähän rahaa.

Äiti ei suuremmin arvostanut Dagleishin kaupunkia. Usein hän haikaili takaisin Fork Millsiin Ottawan laaksoon, missä hän serkkuineen oli käynyt lukion, kaupunkiin johon heidän isoisänsä oli saapunut Englannista, ja Englantiin jota hän ei tietenkään ollut ikinä nähnyt. Hän kiit-

teli Fork Millsin kivitaloja, sen komeita ja hillittyjä julkisia rakennuksia (ihan toisenlaisia kuin Huronin piirikunnassa, missä vain rakennettiin ruma tiilipytinki ja tyrkättiin siihen torni), sen kivettyjä katuja, kauppojen palvelualttiutta, tavaravalikoiman laadukkuutta ja ihmisten paremmuutta. Ne, jotka Dalgleishissa pitivät itseään muita parempina, olisivat Fork Millsin silmäätekevien perheiden mielestä naurettavia. Mutta toisaalta Fork Millsin hienoimmat perheet joutuisivat nöyrytymään, jos päätyisivät tekemisiin tiettyjen englantilaisten perheiden kanssa, joille äitini oli sukua.

Suku. Siitä kaikki oli kiinni. Serkut rehvastelivat, mutta he myös tarjosivat yhteyden. Yhteyden todelliseen, avaraan ja vaaralliseen maailmaan. He tiesivät miten se otettiin haltuun ja he olivat myös tehneet niin. He ottivat komennon luokkahuoneessa, synnytysosastolla, julkisuudessa. He tiesivät miten taksikuskien ja konduktöörin kanssa toimittiin.

Toinen yhteys, jonka he, ja äiti myös, tarjosivat, oli yhteys Englantiin ja sen historiaan. On totta, että skotlantilaista tai irlantilasta sukujuurta olevat kanadalaiset – skotit niin kuin meillä Huronin piirikunnassa sanottiin – kertoivat auliisti, miten heidän esi-isänsä tulivat tänne perunaruton aiheuttaman nälänhädän takia riepuihin verhoutuneina, tai että he olivat paimenia, maatyöläisiä, köyhiä maattomia ihmisiä. Kaikilla Englannista tulleilla sitä vastoin oli tarinoita savun mustista lampaista tai nuoremmista veljistä, taloudellisista vastoinkäymisistä, menetetyistä omaisuuksista, sopimattomien partnerien kanssa karkaamisista. Saattoi niissä olla totuuden poikanenkin; Skotlannin ja Irlannin olot pakottivat täysimittaiseen maastamuuttoon, kun taas englantilaisilla oli maastamuuttoonsa paljon värikkäämmät ja henkilökohtaisemmat syynsä.

Se piti paikkansa Chaddeleyn suvun, minun äitini suvun kohdalla. Isabelin ja Iriksen sukunimi ei ollut Chaddeley, mutta heidän äitinsä oli ollut Chaddeley ja minun äitini tyttönimi oli Chaddeley, vaikka hän nykyään oli Fleming, ja Flora ja Winifred olivat edelleen Chaddeleyn tyttöjä. Kaikki polveutuivat isoisästä, joka lähti Englannista nuorena miehenä syistä joista ei päästy yksimielisyyteen. Minun äitini uskoi että hän oli opiskellut Oxfordissa, mutta oli tuhlannut kaikki perheen lähettämät rahat, eikä häpeissään uskaltanut palata kotiin. Rahat olivat menneet uhkapelissä. Ei, sanoi Isabel, se oli vain peitetarina. Oikeasti hän pani yhden piikatytön paksuksi, joutui pakkonaimisiin ja toi tytön kanssaan Kanadaan. Suvun maatilat olivat Canterburyn liepeillä, sanoi äiti. (Canterburyn pyhiinvaeltajat, Canterburyn kellot.) Toiset eivät olleet ihan varmoja. Flora sanoi, että tilukset olivat Englannin länsiosassa ja että sukunimi Chaddeleyn sanottiin olevan samaa kantaa kuin Cholmondeley; oli olemassa lordi Cholmondeley ja Chaddeleyt saattoivat olla sitä sukuhaaraa. Mutta oli myös mahdollista, että nimi oli ranskaa, että se oli alun perin ollut *Champ de lain*, mikä merkitsee saraniittyä. Siinä tapauksessa suku oli luultavasti tullut Englantiin Vilhelm Valloittajan mukana.

Isabel sanoi, ettei ollut älykkö ja että ainoa ihminen jonka hän tiesi Englannin historiasta oli Skotlannin kuningatar Maria Stuart. Hän halusi että joku kertoisi tuliko Vilhelm Valloittaja ennen Maria Stuartia vai jälkeen.

”Saraniityt”, isäni myhäili. ”Niillä nyt ei kummoista omaisuutta tehty.”

”No jaa, saattoi se olla kauraakin”, Iris sanoi. ”Mutta Englannin mittapuun mukaan he olivat varakkaita, isoisän mukaan vallasväkeä.”

”Jälkeen”, sanoi Flora, ”eikä Skotlannin kuningatar Maria Stuart ollut englantilainen.”

”Kai minä sen nyt tajusin”, Isabel sanoi. ”Niin että hah hah.”

Kaikki heistä uskoivat yksityiskohdista riippumatta, että oli tapahtunut iso romahdus, hämärä katastrofi, ja että jossain kaukana menneisydessä, kaukana Englannissa, olivat maat ja mannut ja kunnia. Miten he olisivat muuta voineetkaan isoisää muistaessaan?

Isoisä oli työskennellyt postivirkailijana Fork Millsissä. Hänen vaimonsa, vietelty piika tai ei, oli kuollut synnytyttyään miehelleen kahdeksan lasta. Heti kun vanhimmat lapset menivät töihin ja toivat rahaa talouteen – koulutuksesta oli turha puhuakaan – isä lopetti työnteon. Varsinainen syy oli riita postimestarin kanssa, mutta ei hänellä muutenkaan ollut mitään aikomusta jatkaa töissä. Hän oli päättänyt jäädä kotiin lastensa elätettäväksi. Hän oli laajasti lukenut, kaunopuheinen ja itsetietoinen herrasmies. Eivätkä lapset laiminlyöneet isäänsä; he jäivät arkisiin töihinsä, mutta kannustivat omia lapsiaan – he tyytyivät hankkimaan vain yhden tai kaksi, enimmäkseen tyttäriä – memään kauppaopistoon, opettajainkoulutuslaitokseen, sairaanhoitajaopistoon. Äiti ja hänen serkkunsa, jotka olivat noita lapsia, puhuivat usein itsekkästä ja itsepäisestä isoisästään, mutta eivät juuri koskaan kunnollisista, työteliäistä vanhemmistaan. Varsinainen keikari vanhaksi mieheksi, he sanoivat, mutta miten komea vanhanakin, ja mikä ryhti. Ja miten valmis hän oli sivaltamaan loukkauksia, miten hän osuikin niin naulankantaan. Kerran kaukana Torontossa, itse asiassa Eatonin tavaratalon pohjakerroksessa, hän kohatasi sattumalta Fork Millsin satulasepän vaimon, harmitto-

man, tyhmän naisihmisen, joka huudahti: ”Eikö olekin mukava tavata ystävä näin kaukana kotoa?”

”Hyvä rouva”, isoisä Chaddeley sanoi, ”te ette ole minun ystäväni.”

Eikö ollutkin röyhkeyden huippu, he sanoivat. *Hyvä rouva, te ette ole minun ystäväni!* Vanha snobi. Hän patsasteli ympäriinsä pää kenossa kuin palkintohanhi. Toinen alemmaa luokkaa edustava rouvashenkilö – siis isoisän mielestä – otti asiakseen tuoda keittoa vilustuneelle isoisälle. Ukko istui tyttärensä keittiössä, ei siis edes oman kattoensa alla, jalat pesuvadissa, kivulloinen ja itse asiassa kuolemaa tekevä vanhus, mutta silti hänellä oli otsaa kääntää selkensä ja jättää kiittäminen tyttären tehtäväksi. Isoisä halveksi rouvaa, jonka kieliopissa oli puutteita ja jonka suu oli hampaaton.

”Mutta niinhän hänen omansakin oli! Eihän hänellä ollut siihen aikaan suussa yhtään hammasta!”

”Mahtaileva vanha houkka.”

”Ja varsinainen verenimijä lapsilleen.”

”Ylpistynyt ja turhamainen. Pähkinänkuoressa.”

He kertoivat noita tarinoita naureskellen mutta ylpeydestä rinta rottingilla. He olivat ylpeitä moisesta isoisästä. Se, että hän kieltäytyi puhumasta itseään alempiarvoisille, oli heistä törkeää ja alhaista, ja heistä moinen ylpistely oli naurettavaa, etenkin kun isoisä itsekkin oli hampaaton, mutta tavallaan he silti ihailivat häntä. Kyllä he ihailivat. He ihailivat hänen herjojaan, joita hänen pomonsa, tosikko postimestari, ei ymmärtänyt, ja hänen ylpeää käytöstään, jota naapurit, nuo Kanadan demokraattiset kansalaiset, eivät ymmärtäneet. (Voi miten sääli, sanoi se hampaaton naapurin muijakin, miesparka ei tainnut tunnistaa minua.) Saattoi olla että he ihailivat myös hänen päätöstään antaa muiden hoitaa hommat.

Herrasmieheksi he häntä sanoivat. He puhuivat ironisesti, mutta moinen isoisä jaksoi huvittaa heitä.

Minä en ymmärtänyt sitä, en silloin enkä myöhemmin­kään. Minun suonissani virtasi liikaa skottilaista verta, minussa oli liikaa isääni. Isä ei olisi ikinä myöntänyt, että oli olemassa alempiarvoisia ihmisiä, eikä myöskään ylempi­arvoisia. Hän oli ankara tasavertaisuusmies, hän piti asia­naan olla ”ruikuttamatta” kuten hän sanoi, hän ei nöyristel­lyt eikä ylpeillyt, hän käyttäytyi aina niin kuin eroja ei olisi ollut. Minä jatkoin samaa rataa. Joskus myöhemmin mie­tin, mahtoiko tuohon asenteeseen olla syynä lamaannut­tava vaatimattomuus siinä missä jokin hienompi tunne, ja minä mietin, näinkö me isän kanssa varjelimme sydämes­samme koskematonta ja kiistatonta ylemmyyden tunnetta, jollaiseen äiti ja hänen sisarensa eivät viattomassa hienos­telussaan ikinä yltäneet.

Vuosia myöhemmin Englannista tullut kirje ei tehnyt mi­nuun enää suurta vaikutusta. Kirjeen oli lähettänyt muuan iäkäs rouvashenkilö, joka tutki Chaddeleyn sukupuuta. Suku siis vaikutti edelleen Englannissa, eivätkä he olleet karsineet valtameren takaisia vesojaan, vaan etsivät meitä. Minun isoisän isäni oli heille tuttu. Hänen nimensä oli su­kupuussa: Joseph Ellington Chaddeley. Vihkitodistuksessa hänen ammatikseen ilmoitettiin teurastajan oppipoika. Hän oli nainut palvelijatar Helena Rose Armourin vuonna 1859. Hän siis oli nainut piikatyön. Ne Oxfordin pelivelat eivät kenties olleet totta. Tuskin Oxfordissa itsensä nolanneet herrasmiehet teurastajiksi ryhtyivät?

Ajattelin että jos hän olisi jäänyt teurastajaksi, hänen lap­sensä olisivat saattaneet päästä opiskelemaan. Hänestä olisi

tullut varakas mies Fork Millsissä. Kirjeen kirjoittaja ei maininnut Cholmondeleytä eikä sarapeltoja eikä Vilhelm Valloittajaa. Sukumme oli ihan kunniallinen, siihen kuului palvelusväkeä ja käsityöläisiä, jokunen kauppias ja maanviljelijäkin. Yhteen aikaan olisin järkyttynyt enkä olisi uskonut sitä. Johonkin toiseen aikaan, myöhemmin, jolloin pyristelin hartaasti eroon epäaitoudesta ja illuusioista, olisin ollut voitonriemuinen. Totuuden paljastuessa en välittänyt, sama se suuntaan taikka toiseen. Olin jo melkein unohtanut Canterburyn ja Oxfordin ja Cholmondeleyn ja sen Englannin, josta olin kuullut äidiltäni, tuon ikeiaikaisen tasapainoisen ja ritarillisen maan, ratsastajat ja hyvät tavat (vaikka isoisä nyt olikin rikkonut sääntöjä kovan elämän puristuksessa), olin unohtanut Simon de Montfordin ja Lorna Doonen ja ajokoirat ja linnat ja New Forestin, raikkaan maaseudun, seremoniallisen ja sivistyneen ja kovasti kaivatun.

Silmäni olivat avautuneet jo muillekin asioille Iris-serkun tullessa vieraisille.

Se tapahtui asuessani Vancouverissa. Olin siihen aikaan naimisissa Richardin kanssa ja minulla oli kaksi pientä lasta. Eräänä lauantai-iltana Richard vastasi puhelimeen ja tuli hakemaan minua.

”Pidä varasi”, hän sanoi. ”Kuulostaa Dagleishilta.”

Richard lausui synnyinkaupunkini nimen aina niin kuin se olisi jotain pahanmakuista, joka piti sylkäistä suustaan kiireesti.

Menin puhelimeen ja havaitsin helpotuksekseni, ettei soittaja ollut Dagleishista. Se oli Iris-serkku. Hänen puheessaan oli vielä hienoinen Ottawan laakson poljento, se kuulosti hiukan maalaiselta – itse hän ei sitä tiennyt, eikä olisi ollut mielissään jos olisi – hän oli äänekäs ja leppoisa,

niin että Richard tuli ajatelleeksi Dalgleshia. Iris sanoi olevansa Vancouverissa, hän oli nykyään eläkkeellä ja oli pikku matkalla ja halusi kovasti tavata minut. Minä kutsuin hänet päivälliselle seuraavan päivänä.

”Tarkoitatko ilta-ateriaa?”

”Kyllä.”

”Halusin vain varmistaa. Muistaakseni silloin teillä käydessä teikäläiset söivät aina päivällistä puolilta päivin. Te sanoitte sitä puoliseksi. En minä uskonut että sinä enää noudatat sitä tapaa, halusin vain varmistaa.”

Kerroin Richardille että äitini serkku oli tulossa päivälliselle. Sanoin että hän oli, tai oli ollut, sairaanhoitaja ja että hän asui Philadelphiassa.

”Hän on ihan normaali”, sanoin. Tarkoitin että hän oli saanut kunnan koulutuksen, puhui yleiskieltä ja oli yhteellisen sivistynyt. ”Hän on matkustellut paljon. Hän on aika kiinnostava ihminen. Sairaanhoitajana tapaa kaikenlaisia ihmisiä –” Kerroin miljonäärin leskestä ja gobeliinilaukun jalokivistä. Ja mitä enemmän puhuin, sitä selvemmin Richard havaitsi epäilykseni ja epävarmuuteni ja sitä torjuvampi ja epäuskoisempi hänestä tuli. Hän tiesi olevansa etulyöntiasemassa ja me olimme tulleet avioliitosamme vaiheeseen, missä eduista ei helposti luovuttu.

Halusin että vierailu menisi hyvin. Halusin sitä ihan itseni takia. Motiivini eivät olleet minulle kunniaksi. Halusin Iris-serkun sädehtivän sukulaisena, jota kenenkään ei tarvinnut hävetä ja halusin Richardin ja hänen rahojensa ja talomme korottavan minut Iris-serkun silmissä ikiajoiksi pois köyhän sukulaisen kategoriasta. Halusin kaiken hoituvan sopivan hienostuneesti ja hillitysti niin että lopputuloksena arvoni kohoaisi molempien osapuolten silmissä.

Ajattelin että jos onnistuisin esittelemään yhden rikkaan ja hyvin käyttäytyvän ja tärkeän sukulaisen, Richardin suh-
tautuminen minuun muuttuisi. Tuomari tai kirurgi olisi ollut
oikein sopiva. En ollut aivan varma siitä toimisiko Iris kor-
vikkeena. Minua huolestutti tapa jolla Richard oli sanonut
Dalgleish ja miten hän oli puhunut Ottawan laakson aksen-
tista – Richard suhtautui tiukasti maalaismurteisiin, hänellä
oli ollut kova tekeminen minun koulumisessani – ja jokin
muukin vaikeasti tunnistetta huolestutti minua Iriksen ää-
nessä. Oliko hän liian innokas? Uskoiko hän edelleen suvun
maanomistajuuteen, jota minä en enää pitänyt oikeutettuna?

Olkoon. Ryhdyin sulattamaan lampaanviulua ja leipo-
maan sitruunamarenkipiirasta. Sellaisen äiti aina leipoi kun
serkut olivat tulossa käymään. Hän kiillotti jälkiruokahaar-
ukat ja silitti lautasliinat. Me näet omistimme jälkiruoka-
haarukat, (mieleni teki sanoa Richardille) ja kyllä, meillä
oli kankaiset lautasliinat, vaikka käymälä olikin kellarissa
eikä sinne tullut juoksevaa vettä ennen kuin vasta sodan
jälkeen. Minä kannoin kuumaa vettä vierashuoneeseen aa-
muisin niin että serkut pääsivät pesulle. Kaadoin vettä kan-
nuun, jollaisia nykyään näkee antiikkikaupoissa tai hotel-
lien auloissa täynnä koristeellisia heiniä.

Mutta eihän mokomalla jälkiruokahaarukkahöpötyk-
sellä olisi pitänyt olla mitään merkitystä minulle. Olinko
minä, olenko minä, sellainen ihminen jonka mielestä mois-
ten esineiden omistaminen kuuluu yleissivistykseen? Ei, en
lainkaan; en oikeastaan; kyllä ja ei. Kyllä ja ei. Tausta oli
Richardin sana. *Sinun taustallasi*. Äänen madallus, varoitus.
Vai kuulinko minä vain sen, eikö hän sitä tarkoittanut? Kun
hän sanoi Dalgleish, kun hän mitään sanomatta ojensi mi-
nulle kotoa tulleen kirjeen, minua nolotti aivan kuin ihol-

lani kasvaisi jotain, hometta, jotain saastaista ja ikävää jota ei päässyt pakoon. Köyhyys oli Richardin perheelle sama kuin pahanhajuinen hengitys tai visvaiset haavat, joista vai-voista sai syyttää ainakin osittain itseään. Mutta ei niistä so-pinut puhua. Jos satuin joskus mainitsemaan jotain lapsuu-destani tai perheestäni heidän läsnä ollessaan, sitä seurasi hienoinen perääntyminen aivan kuin olisin puhunut ruo-kottomia. Mutta saattoihan olla niinkin, että olin yhtä sie-tämätön ja itseäni täynnä kuin Virginia Woolfin romaanissa esiintyvä sivistymätön henkilö, joka tekee numeron siitä, et-tei häntä otettu mukaan sirkukseen. Ehkä se nolotti heitä. He olivat tahdikkaita. Richardilla ei ollut varaa tahdikkuu-teen, hänhän oli mennyt uskaliaasti naimaan minut. Hän halusi reväistä minut irti menneisyydestä, joka tuntui hä-nestä nukkavierulta taakalta, hän tarkkaili oliko irtautumi-nen onnistunut täydellisesti, eikä se tietenkään ollut.

Äidin serkut eivät vierailleet uudestaan ryhmänä. Winifred kuoli yllättäen eräänä talvena kolme tai neljä vuotta tuon iki-muistaisen visiitin jälkeen. Iris kirjoitti äidilleni, että serkus-ten piiri oli hajonnut, ja että hän oli epäillytkin Winifredin sairastavan sokeritautia, mutta tämä ei halunnut mennä tut-kimukseen, koska rakasti ruokaa. Äitikään ei ollut kunnossa. Jäljelle jääneet serkut kävivät katsomassa häntä, mutta he kä-vivät yksikseen eivätkä tietenkään usein, koska asuivat kau-kana. Melkein kaikissa heidän kirjeissään muisteltiin miten ihanaa heillä oli ollut silloin kesällä ja elämänsä lopulla äiti sanoi: ”Voi hyvänen aika, arvaas mitä ajattelin? Vesipistoolia. Muistatko sen konsertin? Winifred ja vesipistooli! Jokainen esiintyi vuorollaan. Mitä minä mahdoin tehdä?”

”Sinä seisoit päälläsi.”

”No niinpä teinkin.”

ALICE MUNRO (s. 1931) on aikamme tärkeimpiä kirjailijoita. Lukuisia kansainvälisiä palkintoja saanut Munro on ensimmäinen kanadalainen, jolle on myönnetty Nobelin kirjallisuuspalkinto (2013). Lukijoiden rakastama ja kriitikoiden ylistämä novellisti kirjoittaa eleettömiä, oivaltavia kertomuksia tavallisen elämän epätavallisuuksista, tapauksista, jotka loksauttavat palapelin palaset paikoilleen tai kääntävät tulevaisuuden suunnan.

On järkevää rakkautta, joka tekee järkeviä valintoja.
Ja sitten on rakkautta, joka on kaikkea muuta kuin järkevää. Sitä ilman ei kukaan halua jäädä.
Vaikka eihän rakkaus onnea takaa.

”Pitkään ajattelin, että elämä on kuin romaani, jonka juonenkäänteet lopulta nivoutuvat yhteen tavalla tai toisella. – – Sitten muutin mieleni. Elämä ei ole kuin romaani; elämä on kuin vyötärön korkuinen pino Alice Munron novelleja.” BEN DOLNICK, SLATE

”Viimeinkin Nobel-voittaja, jota kaikki haluavat lukea.” NEW REPUBLIC

Pääily: Markko Taina • Kuva Jupiterista: Time Life Pictures / Getty Images

www.tammi.fi

84.2

ISBN 978-951-31-8279-3